

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีการบูชาเสาอินทขิล

ของชุมชน ในอำเภอบ้านปาง จังหวัดลำพูน

AN ANALYTICAL STUDY OF BUDDHADHAMMA IN TRADITION OF INTAKIN PILLAR

WORSHIP OF COMMUNITIES IN PASANG DISTRICT, LAMPHUN PROVINCE

พระปลัดภาณุวัฒน์ เขมานนโท (ไชยเวียง) Phrapalad Panuwat Chaiwiang

พระมหาอินทร์วงศ์ อิสสรภาณี. ดร..

ไพรินทร์ ณ วันนา

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Lamphun Sangha College

ssj7628459@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีการบูชาเสาอินทขิล พบว่าประวัติความเป็นมาของประเพณีการบูชาเสาอินทขิล เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นในสมัยของพระเจ้ากาวิละ เมื่อครั้งที่มีการสร้างเวียงเวฬุคามป่าซาง เสาอินทขิลเดิมเป็นไม้ราชพฤกษ์ และได้เปลี่ยนเป็นเสาปูนปั้นในสมัยพระเจ้ากาวิละ ราวปี พ.ศ.2325 ประดิษฐานไว้ ณ วัดอินทขิล กลางเวียงเวฬุคามป่าซาง โดยเชื่อว่า “เสาอินทขิล” เป็นที่รวมดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่สร้างเมืองเวฬุคามป่าซาง ประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอบ้านปาง จังหวัดลำพูน ในปัจจุบัน ถือว่าเป็นประเพณีที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นงานประจำปีของอำเภอบ้านปาง มีพิธีใส่ขันดอกไม้บูชาเสาอินทขิล ถวายเครื่องสักการะ บวงสรวงเสาอินทขิล สืบมาแต่ดั้งเดิมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน 2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชนในอำเภอบ้านปาง จังหวัดลำพูน พบว่าหลักพุทธธรรมที่พบเพื่อเป็นกุศโลบายในการน้อมนำคำสอนสอนในทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ คือหลักความกตัญญูกตเวที. และหลักสาราณียธรรม และ 3. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอบ้านปาง จังหวัดลำพูน พบว่าหลักความกตัญญูกตเวที เป็นการรำลึกถึงบรรพบุรุษที่ได้ก่อสร้างบ้านแปลงเมืองด้วยความร่วมมือร่วมใจ จนทำให้ชุมชนมีความ

เจริญรุ่งเรืองนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงเกิดเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพในบรรพบุรุษ
บุพพการีชนผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไป ส่วนหลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่สร้างความสมานสามัคคี
ให้กับวัด ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนในการดำเนินการ ร่วมแรงร่วมใจ และการปฏิบัติเพื่อเป็น
แนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

คำสำคัญ : ประเพณีการบูชา. เสาอินทขิล

Abstract

This research article has 3 objectives: 1. To study the history of the tradition of Inthakin pillar worship. It was found that the history of the tradition of Inthakin pillar worship is a tradition that occurred in the reign of King Kawila in the time when Wiang Welukham Pa Sang was built. Inthakin pillars were originally Ratchaphruek wood and changed to a stucco pillar in the reign of King Kawila around the year 2325 B.E. enshrined at Inthakin Temple in the middle of Wiang Welukham Pa Sang. believing that "Inthakin Pillars" is the place where the souls of the ancestors who built Welukham Pa Sang City were gathered. The tradition of Inthakin pillar worship of the community In Pa Sang District. Lamphun Province. at present. is considered a very important tradition. It is an annual event of Pa Sang District. There is a ceremony to offer a bowl of flowers to worship the Inthakin pillar. offer an offering. sacrifice the Inthakin pillar originally traced from the past to the present.

2. To study the principles of Buddhism in the community's tradition of Inthakin pillar worship in Pa Sang District. Lamphun Province. it was found that the Buddhist principles were found to be a motive for introducing Buddhist teachings to apply in the lives of people in the community and as a spiritual anchor is the principle of gratitude. and the principle of Saraniya dhamma.

3. To analyze the Buddhist principles in the tradition of Inthakin pillar worship of the community in Pa Sang District. Lamphun Province. it was found that the principle of gratitude is the remembrance of the ancestors who built houses in the

city with cooperation until making the community prosperous from the past to the present. Therefore, it is an activity that shows respect for the ancestors, benefactor who passed away. Saraniya dhamma is a principle that creates unity for temples, communities, and various organizations have taken part in the operation, join forces and practice as a guideline for living according to Buddhist principles.

Keywords: TRADITION OF INTHAKIN PILLAR WORSHIP.

บทนำ

การบูชามีมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล การบูชาเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา สอนให้รู้จักการกราบไหว้บูชาบุคคลที่ควรบูชา “เพื่อให้รู้คุณค่าของบุคคลและสิ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้มองเห็นคุณค่า ความสำคัญและการปฏิบัติต่อบุคคลหรือสิ่งอื่นใดนั้นอย่างเหมาะสมด้วยความจริงใจทั้งจะทำให้เกิดแนวทางการปฏิบัติต่อกันในทางที่ดีของสังคม สามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้” (บุญส่ง สิ้นธนูอก. 2561 : 61) การบูชาจึงถือว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญอีกข้อหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา และถือว่าเป็นมงคลสูงสุดประการหนึ่งในชีวิตของบุคคล ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมงคลสูตร ตอนหนึ่งว่า “บูชา จ ปูชนียาน เอตมมงคลมุตตม การบูชาคนที่ควรบูชา นี่เป็นมงคลอันสูงสุด”(ขุ.ข. (ไทย) 25/1/6.) ด้วยเหตุนี้การบูชาบุคคลที่ควรบูชา จึงได้ชื่อว่าเป็นมงคลอย่างยิ่ง การบูชา ว่าด้วย การนำดอกไม้ของหอม ของมีค่ามามอบให้เพื่อแสดงความซาบซึ้งพระคุณ เพื่อแสดงความเคารพเชิดชูคุณความดี เช่น อามิสบูชา การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ ธรรมะบูชา การบูชาด้วยธรรม ปฏิบัติบูชา การบูชาด้วยการปฏิบัติ ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). 2538 : 182-183.) การบูชา มีความหมายอยู่ 2 ประการ คือ 1) การแสดงความเคารพบุคคลหรือสิ่งที่มีค่าด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ธูป เทียน 2) การยกย่องด้วยความนับถือ หรือเลื่อมใสในความรู้ความสามารถ” (ราชบัณฑิตยสถาน. 2539 :484) ดังนั้น การบูชาเป็นเรื่องของจิตใจ ส่วนวัตถุเป็นเครื่องประกอบการบูชา ผู้ทำการบูชาต้องแสดงออกด้วยการกราบไหว้หรือทำการสักการะด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยตระหนักถึงคุณค่าความดี เป็นการเตือนใจเราให้ผูกใจไว้กับคุณธรรมอันสูงส่งนั้น เป็นการแสดงถึงการเคารพบูชา จนเกิดเป็นแนวคิดการสร้างสิ่งบูชา สิ่งแสดงตน เช่น รูปเคารพ เสาหลักเมือง เป็นต้น

ในประเทศไทย นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยมีเสาหลักเมือง ซึ่งเป็นปูชนียสถานที่สำคัญประจำเมือง ประเพณีดั้งเดิมก่อนมีการก่อสร้างเมือง ต้องมีการฝังเสาหลักเมืองตามฤกษ์ยาม ซึ่งมีความเชื่อว่า

หลักเมือง มีอิทธิพลต่อบ้านเมืองเป็นอย่างมากทั้งด้านการอำนวยความสะดวกสมบูรณ์ ความเจริญรุ่งเรือง รวมถึงความเป็นอยู่สงบร่มเย็นของประชาชน เป็นเหตุให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของเมือง (ชลธิรา สัตยาวัฒนา. 2533 : 199) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ อธิบายไว้ว่า “การสร้างศาลหลักเมืองเป็นประเพณีพราหมณ์ที่มีมาแต่อินเดีย ประเทศไทยได้ตั้งหลักเมืองขึ้นตามความเชื่อธรรมเนียมพราหมณ์ พิธียกหลักเมืองของชนชาติไทย มีมาตั้งแต่สร้างกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา สืบมาจนถึงกรุงธนบุรีและ กรุงรัตนโกสินทร์” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2491 : 200) อินทขิล เป็นศัพท์จากภาษาบาลีแปลได้ว่า “ธรณีประตู่หรือเสาตอม่อ” ดังที่เรียกเสาที่ประตู่เมืองเชียงใหม่ อย่างประตู่ท่าแพหรือประตู่ช้างเผือกว่า “อินทขิล” เช่นกัน แต่หากเรียก เสาอินทขิลแล้วโดยมากมักจะหมายถึง เสาหลักเมืองเชียงใหม่ที่เป็นดังเสาตอม่อค้ำเมืองไว้ (สงวน โชติสุขรัตน์. 2560 : 201) จากตำนานสุวรรณคำแดงและตำนานเชียงใหม่ปางเดิม กล่าวถึงสาเหตุในการสร้างเสาอินทขิลนี้ว่า “แต่เดิมบริเวณที่ตั้งเมืองเชียงใหม่เป็นที่อยู่ชาวละว้า โดยเริ่มสร้างเวียงเจ็ดลิน เมื่อถูกฝิรบกวณ พระอินทร์ก็ให้ชาวเมืองรักษาศิล ทำให้บ้านเมืองพ้นจากอันตรายไปได้ แล้วพระอินทร์บันดาลให้เกิดขุมเงิน ขุมทอง และขุมแก้ว ให้ชาวเมืองอธิฐานขอเอาตามความประสงค์โดยมีละว้า 9 ตระกูลนี้ จึงให้ชื่อเมืองว่า “นพบุรี” ต่อมาได้สร้างเวียงสวนดอกกับเวียงใหม่เพิ่มอีกเพื่อรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้น (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ. 2542 : 7201) ชาวความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมืองลือไปถึงเมืองต่างๆ เมืองเหล่านั้นส่งหนังสือมาคุกคามให้มอบขุมทรัพย์ให้ เมื่อถาษีนำความเดือดร้อนของชาวเมืองไปทูลพระอินทร์แล้ว พระอินทร์ได้ให้กุมภกันต์สองตนขุดเอาเสาอินทขิลใส่สาแหกรกเหล็กหามาประดิษฐานไว้ในเมืองเพื่อให้ประชาชนสักการบูชา ซึ่งอนุภาพของเสาอินทขิลได้ทำให้ศัตรูกลายเป็นพ่อค้าและได้ไปขอเอาทรัพย์สินซึ่งชาวเมืองได้แนะให้พ่อค้าดังกล่าวไปสมทาทินศัลแล้วบูชาเอาที่เสาอินทขิล จึงได้ทรัพย์ไปตามต้องการ หลายปีต่อมาชาวเมืองได้ประมาทไม่ดูแลเสาอินทขิล ไม่สังเวยกุมภกันต์และนำขยะปฏิกูลไปทิ้งในบริเวณที่ตั้งเสาอินทขิล ทำให้กุมภกันต์ไม่พอใจจึงพาเสาอินทขิลกลับคืนสวรรค์และพลอยทำให้ขุมทรัพย์ทั้งสามเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ ไม่อาจอำนวยทรัพย์ให้แก่ผู้ใดได้อีก

ในช่วงสงครามกับการกวาดต้อนผู้คนที่ยี่งป่าซาง พ.ศ.2325-2339 ในยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” (แสง มาลาชม. 2560 : 88) หลังจากขับไล่พม่าออกจากเมืองล้านนาแล้ว ในปี พ.ศ.2317 พระเจ้าตากสินแต่งตั้งผู้นำในท้องถิ่นให้ปกครองดูแลกันเอง โดยให้พญาจำบ้านเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ เชื้อค้ายแดงเป็นพระยาลำพูน และให้พระญาณกาวิละกับญาติพี่น้องปกครองดูแลเมือง

ลำปาง (คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. 2560 : 94) เมื่อพญาจำบ้านเสียชีวิตลง พระเจ้ากรุงธนบุรีได้แต่งตั้งพระญาณาวิละขึ้นครองเมืองเชียงใหม่แทนในปี พ.ศ. 2325 การที่จะฟื้นฟู เชียงใหม่จึงเป็นปัญหาหนักพระญาณาวิละจำต้องค่อยๆ รวบรวมไพร่พลให้มั่นคงใช้ “เวียงป่าซาง” เป็นฐานที่มั่นรวบรวมผู้คนซึ่งเรียกว่า “เก็บหอมตอมไพร่” พระญาณาวิละใช้เวลารวบรวมชาวบ้านนาน ถึง 14 ปี 4 เดือน 20 วัน จึงจักสามารถเข้าไปฟื้นฟูและตั้งเมืองเชียงใหม่ได้ในปี พ.ศ. 2388 และฟื้นฟู เมืองลำพูนขึ้นมาใหม่แต่งตั้งพญาบุรีรัตนคำพันธ์ เป็นเจ้าเมืองลำพูนชื่อว่า “พญาลำพูนชัย” และเจ้า บุญมา น้องคนสุดท้องของเจ้าเจ็ดตนเป็นพญาอุปราช (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2560 : 568) และกวาด ดอนคนยองให้อยู่ที่เมืองลำพูนตรงข้ามกับพระธาตุเจ้าหริภุญชัย อีกฟากหนึ่งของแม่น้ำกวกลุ่มชาว ยองเหล่านี้ ต่อมาได้เป็นช่างทอผ้า สล่าช่างฝีมือ ผู้มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูวัฒนธรรมล้านนาให้แก่ เมืองลำพูน นอกจากชาวยองแล้ว ยังมีอีกกลุ่มชนที่เคยกวาดต้อนมาได้สมัยเมื่อพระญาณาวิละ ที่อยู่ เวียงป่าซาง

อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เคยเป็นชุมชนที่มีความสำคัญที่พระญาณาวิละใช้เป็นที่ยั้ นรวบรวมผู้คนจากที่ต่าง ๆ เพราะตั้งอยู่บนที่ราบริมฝั่งแม่น้ำปิง เป็นบริเวณที่แม่น้ำสามสายมาพบกัน คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำกวและแม่น้ำทา มีเสบียงอาหารบริบูรณ์ (แสวง มาลาแซม. 2560 : 89) ในอดีต เมื่อครั้งสมัยพระญาณาวิละ โดยใช้ชื่อว่า “เวียงเวฬุคาม” ลักษณะเวียงเวฬุคามตั้งอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำ กวด้านทิศตะวันตก มีแนวกำแพงเมืองลักษณะในรูปเกือกม้าหรือรูปครึ่งวงเดือน คูน้ำที่ล้อมรอบเวียง เวฬุคามนั้นใช้น้ำไหลเข้าจากน้ำแม่ทา โดยมีฝายกั้นที่หน้าธนาคารออมสินในปัจจุบัน น้ำไหลรอบคู เมืองไปออกที่ข้างป่าช้าหรือป่าซาง วัดอินทขิล อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน สร้างเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2337 โดยปฐมมูลศรัทธา เป็นพระเจ้าอัมมลังกามหาอุปราชทอหน้า (บุญมา) ผู้ที่มีจิต ศรัทธาอันแรงกล้า เลื่อมใสในพระรัตนตรัย ได้สร้างวัดอินทขิลถวายไว้ในบวรพุทธศาสนา เป็นปูชนีย สถาน เป็นที่ทำบุญทำทาน รักษาศีล เป็นที่กราบไหว้เคารพสักการะบูชาเสาอินทขิล ประดิษฐานอยู่ ณ วิหารเปลือยไม้สักทรงล้านนาประดับด้วยไม้แกะสลักปิดทองคำเปลว และได้สร้างอนุสาวรีย์เป็นปูชนีย บุคคลไว้สองพระรูปคือ 1) พระรูปของสมเด็จพระนารายณ์เจ้ากาวิละ พระองค์ได้สร้าง “เวียงเวฬุ คามป่าซาง” 2) พระรูปของพระเป็นเจ้าอัมมลังกามหาอุปราชทอหน้า (บุญมา) พระองค์ได้สร้าง “วัด อินทขิล” ซึ่งมีประเพณีที่สำคัญ คือ ประเพณีใส่ขันดอกไม้บูชาเสาอินทขิล เสาหลักเมืองป่าซางเป็น ประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา ตามตำนานกล่าวว่า เสาอินทขิลเดิมเป็นไม้ราชพฤกษ์และได้ เปลี่ยนเป็นเสาปูนปั้นในสมัยพระเจ้ากาวิละ ราวปี พ.ศ. 2325 ประดิษฐานไว้ ณ วัดอินทขิล กลางเวียง

เวฬุคามป่าซาง โดยเชื่อว่า “เสาอินทขิล” เป็นที่รวมดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่สร้างเมืองเวฬุคามป่าซาง งานประเพณีไล่ชั้นดอกไม้บูชาเสาอินทขิลประจำปี มีการตั้งขบวนแห่น้ำขมิ้นส้มป่อย ดอกไม้ธูปเทียน และเครื่องสักการะ ทำพิธีบวงสรวง เทพยดา อารักษ์ เลื้อบ้าน เลื้อเมือง สู่ถึงความเชื่อดั้งเดิมในพิธี คือ เครื่องสักการะและเครื่องเซ่นไหว้ เรียกว่า ชันตั้งบูชาเสาอินทขิล ซึ่งเป็นเครื่องสักการะที่สืบทอดั้งเดิม (พิมพ์นภัส จินดาวงศ์. 2553 : 31) จากความเชื่อของพิธีกรรม สู่ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาอันมีหลักธรรมที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมดังกล่าวนี้ น่าจะมีรากฐานความคิดและความเชื่อมาจากการบูชา และสอดคล้องกับพระพุทธศาสนา นำไปสู่ประเพณีที่สร้างให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนหลายประการ จึงน่าจะมีการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ให้ละเอียดลึกซึ้งในประเพณี แสดงออกผ่านพิธีกรรมนี้

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลป่าซาง และครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงมีความต้องการที่จะศึกษาหลักพุทธธรรมที่พบในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เพื่อเป็นกุศโลบายในการน้อมนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความความสุขและความยั่งยืนแก่สังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีการบูชาเสาอินทขิล
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเอกสาร (Documents) เป็นเบื้องต้น และเสริมด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Acting Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือประกอบด้วย แบบสอบถาม ในการเก็บข้อมูล ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยตาม

กรอบของการศึกษาโดยมีขอบเขตในการศึกษาที่เกี่ยวกับประเพณีการบูชาเสาอินทขิลซึ่งมีขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539
2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากคัมภีร์อรรถกถา หนังสือหรืองานวิจัยต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประเพณีการบูชาเสาอินทขิล และประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน
3. ศึกษาข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ (Indepth Interview) มี พระสงฆ์ นักวิชาการ ด้านวัฒนธรรม ด้านโบราณคดี ด้านประวัติศาสตร์ และผู้อาวุโสในท้องถิ่นรวม 12 รูป/คน
4. นำข้อมูลทั้งหมดในข้างต้นที่ได้มาทำการอภิปราย ประมวลผล เรียบเรียงและสรุปผล เพื่อเขียนงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการทราบต่อไป

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีการบูชาเสาอินทขิล พบว่าประเพณีการบูชาเสาอินทขิลเป็นประเพณีที่เกิดขึ้นในสมัยของพระเจ้ากาวิละ เมื่อครั้งที่มีการสร้างเวียงเวฬุคามป่าซาง และอพยพชาวยองมาเป็นประชากร โดยจุดประสงค์หลักของการสร้างคือเพื่อเป็นปฏิญญาใหม่ร่วมกัน หลอมรวมประชากรให้มีความสามัคคี มีความกตัญญู เสาอินทขิลเดิมเป็นไม้ราชพฤกษ์ และได้เปลี่ยนเป็นเสาปูนปั้นในสมัยพระเจ้ากาวิละ ราวปี พ.ศ.2325 ประดิษฐานไว้ ณ วัดอินทขิล กลางเวียงเวฬุคามป่าซาง โดยเชื่อว่า “เสาอินทขิล” เป็นที่รวมดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่สร้างเมืองเวฬุคามป่าซาง ประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ในปัจจุบัน ถือว่าเป็นประเพณีที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นงานประจำปีของอำเภอป่าซาง มีพิธีใส่ขันดอกไม้บูชาเสาอินทขิล ถวายเครื่องสักการะ บวงสรวงเสาอินทขิล สืบมาแต่ดั้งเดิมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างความสามัคคี แสดงออกถึงความกตัญญูต่เวทีต่อบรรพบุรุษ ตลอดจนความเชื่อที่ส่งผลบันดาลให้เกิดความสงบสุข ร่มเย็น ของชุมชน และความบริบูรณ์ของน้ำท่าฟ้าฝนให้ถูกต้องตามฤดูกาล

2. หลักพุทธธรรมในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่า หลักพุทธธรรมที่พบในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอป่าซาง เพื่อเป็นกุศโล

บายในการน้อมนำคำสอนสอนในทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ คือเป็นเครื่องแสดงออกของชุมชนที่ปรากฏในประเพณีนี้ โดยอาศัยหลักความเชื่อ ความศรัทธาเป็นเบื้องต้นโดยหลักปฏิบัติเหล่านี้ล้วนมีพุทธธรรมแฝงอยู่ในรูปแบบของกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนของพิธีกรรมที่ชุมชนถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น มีการไหว้พระสมณานเบญจศีล การเจริญพระพุทธมนต์ สวดมนต์ แผ่เมตตา ภาวนาจิต ตลอดจนการทำบุญอุทิศส่วนกุศลทักษิณานุปทานแด่บรรพบุรุษ เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นกิจกรรมที่มีพุทธธรรมในหลักความกตัญญูกตเวที. และหลักสาราณียธรรม ปรากฏอย่างเห็นได้ชัด

3. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน พบว่าหลักความกตัญญูกตเวที. และหลักสาราณียธรรม ที่ปรากฏพอสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ หลักความกตัญญูกตเวที ในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูนโดยหลักคือการรำลึกถึงบรรพบุรุษที่ได้ก่อสร้างบ้านแปลงเมืองด้วยความร่วมมือร่วมใจ จนทำให้ชุมชนมีความเจริญรุ่งเรืองนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงเกิดเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพในบรรพบุรุษ บุพการีชนผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้วให้เป็นທີ່ประจักษ์แก่ชนรุ่นหลังถึงบุญคุณที่ท่านได้สร้างไว้ จึงร่วมมือกันปฏิบัติสืบทอดกันมามีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแสดงออกผ่านรูปแบบประเพณีการบูชาเสาอินทขิล ส่วนหลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่สร้างความสามัคคีให้กับวัด ชุมชนองค์กรต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร่วมแรงร่วมใจ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตามพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมคุณค่าและความสำคัญต่อชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน ในอำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน

อภิปรายผลการวิจัย

ประเพณีการบูชาเสาอินทขิล เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นในสมัยของพระเจ้ากาวิละ ราวปี พ.ศ. 2325 โดยจุดประสงค์หลักของการสร้างคือเพื่อเป็นปฏิญญาใหม่ร่วมกัน หลอมรวมประชากรให้มีความสามัคคี มีความกตัญญู ประดิษฐานไว้ ณ วัดอินทขิล กลางเวียงเวฬุคามบ้านฝาง ปัจจุบัน คืออำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน โดยเชื่อว่า “เสาอินทขิล” เป็นที่รวมดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่สร้างเมืองเวฬุคามบ้านฝาง ประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน ในปัจจุบัน เป็นงานประจำปีของอำเภอบ้านฝาง มีพิธีใส่ขันดอกไม้บูชาเสาอินทขิล มีพิธีใส่ขันดอกไม้บูชาเสาอินทขิล ถวายเครื่องสักการะ บวงสรวงเสาอินทขิล สืบมาแต่ดั้งเดิมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในส่วนการพิธีกรรมบูชาที่ในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชนในอำเภอบ้านฝาง จังหวัดลำพูน ได้

สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์นภัส จินดาวงศ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำรงอยู่ของพืชบูชาเสาอินทขิล : การผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมและพุทธศาสนาในพิธีกรรมปัจจุบัน” กล่าวว่า “ประเพณีใส่ขันดอกไม้บูชาเสาอินทขิลประจำปี มีการตั้งขบวนแห่น้ำขมิ้นส้มป่อย ดอกไม้ธูปเทียน และเครื่องสักการะทำพิธีบวงสรวง เทพยดา อารักษ์ เสือบ้าน เสือเมือง สืบถึงความเชื่อดั้งเดิมในพิธี คือ เครื่องสักการะและเครื่องเซ่นไหว้ เรียกว่า ขันตั้งบูชาเสาอินทขิล ซึ่งเป็นเครื่องสักการะที่สืบทอดมาแต่ดั้งเดิม” หลักการปฏิบัติข้างต้นนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการเคารพบูชาตามแนวความเชื่อที่มีอิทธิพลและส่งผลให้ชุมชนถือปฏิบัติเป็นแบบแผนสืบต่อกันมา ดังที่ พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา” ว่า “ความเชื่อทำให้มนุษย์เกิดพลังทางด้านจิตใจ มีกำลังใจ มีความหวังเพิ่มขึ้น ในการมีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย ความเชื่อจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญกับทุก ๆ คน” ซึ่งความเชื่อนั้นเป็นขั้นตอนของการพัฒนาปัญญาในระดับเริ่มต้น เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดในการทำให้บุคคลเข้าสู่ระบบ หรือหลักการประพฤติปฏิบัติตามกฎศีลธรรมทางศาสนา เมื่อเกิดความเชื่อความศรัทธาขึ้นก็ย่อมมีการกราบไหว้บูชา อ้อนวอน บวงสรวงตามขึ้นมาอีกทีหนึ่ง

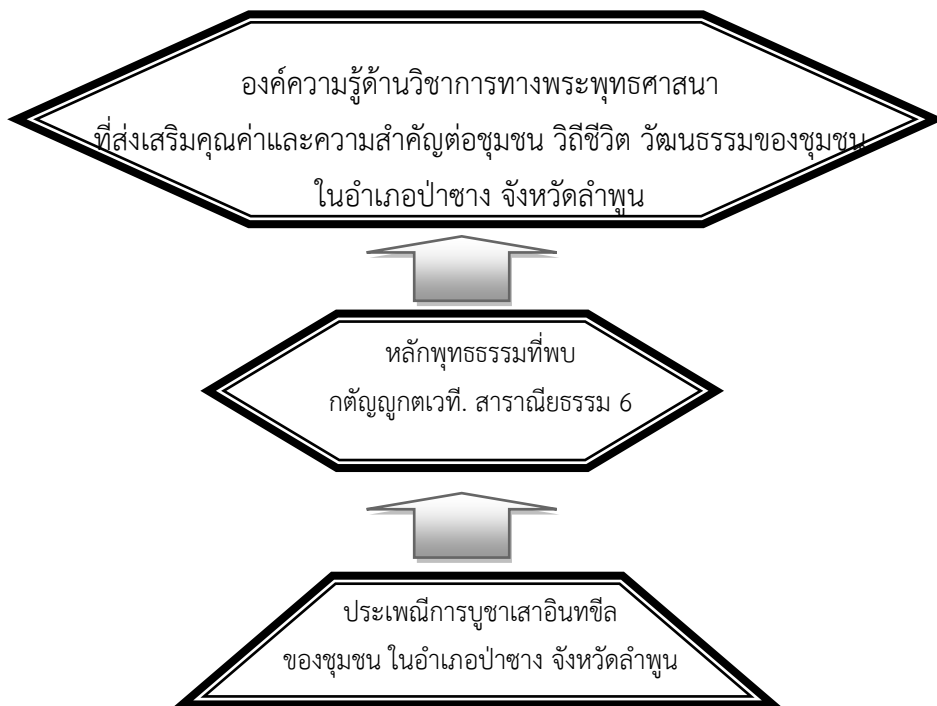
2. หลักพุทธธรรมในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอบ้านฉาง จังหวัดลำพูนพบว่า หลักพุทธธรรมที่พบในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอบ้านฉาง เพื่อเป็นกุศโลบายในการน้อมนำคำสอนสอนในทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน และเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ พุทธธรรมที่พบคือหลักความกตัญญูกตเวที. และหลักสาราณียธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาสุวรรณ อธิปญโญ (บามิลา) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมการบูชาปูตา ของชาวบ้านสงยาง ตำบลสะอาดสมบูรณ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด” ว่า “ชาวบ้านสงยาง ได้ทำพิธีกรรมการบูชาปูตา ตามความเชื่อทางใจที่ว่าสามารถทำให้คนในครอบครัวมีความสุข ไม่มีความเดือดร้อนจากอันตรายที่มองไม่เห็น ทำให้อยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป และยังเชื่ออีกว่า ปูตานี้จะช่วยปกป้องคุ้มครองครอบครัวให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในหมู่บ้าน จึงได้ทำพิธีกรรมการบูชาปูตาในระหว่างเดือน 3 และเดือน 6 เป็นประจำทุกปีโดยจัดเรือนที่ปักหลังเล็ก ๆ ไว้เป็นที่อยู่อาศัยของปูตา พร้อมทั้งถวายรูปปั้นม้า ช้าง วัวควายไว้เป็นข้าทาสบริวารคอยรับใช้ตลอดถึงพวงมาลัยดอกไมธูปเทียนเพื่อให้คนบูชาปูตา และหลักธรรมที่เกี่ยวกับการพิธีกรรมการบูชาปูตา คือ หลักแห่งกรรม หลักความเชื่อ หลักความสามัคคีหลักศีล 5 หลักความกตัญญูกตเวทีและหลักความอ่อนน้อมถ่อมตน ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการบูชาปูตาอัน

เป็นผลให้เกิดความสงบสุขของคนในหมู่บ้านต่อไป” ในหลักการนี้มีความเหมือน และคล้ายคลึงกันกับ ประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เพราะมีเป้าหมายในการปฏิบัติ คือการแสดงออกซึ่งความกตัญญูทวดเวที่ต่อบรรพบุรุษ เพื่อให้ผลบันดาลให้เกิดความสงบสุข ร่มเย็น ของชุมชน ความบริสุทธิ์ของน้ำท่า และพืชผลทางการเกษตร ตลอดจนคอยปกป้องคุ้มครองวัดวาอาราม ชุมชนตลอดไป

3. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน องค์ความรู้เป็นข้อมูลด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ส่งเสริมคุณค่าและความสำคัญ ต่อชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชน ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน คือหลักการปฏิบัติตนตามแนว ความกตัญญูทวดเวที่ตาธรรมรู้คุณ ระลึกคุณของผู้มีพระคุณ การตอบแทนบุญคุณ และการปฏิบัติตน ต่อแทนผู้มีพระคุณ โดยอาศัยหลักการดำเนินชีวิตตามหลักสาราณียธรรม 6 อันเป็นหลักการอยู่ ร่วมกันของคนในชุมชนโดยสามัคคีธรรม ประกอบด้วย ความมีเมตตาต่อกันเป็นเบื้องต้น กล่าววาจาดี ไพเราะสุภาพ มีความปรารถนาดีต่อกัน มีจิตสาธารณะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เคารพ กฎระเบียบกติกาของชุมชน และสังคม ดำเนินชีวิตตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลัง ความสามารถของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ใน หนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ว่า หลักสาราณียธรรม ประกอบด้วย 1. เมตตา กายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้า และลับหลังคือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง 2. เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือน ด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือทั้ง ต่อหน้า และลับหลัง 3. เมตตาโมกรรม ตั้งเมตตาโมกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับ หลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อ กัน 4. สาธารณโภคิตา ได้สิ่งของใดมาก็แบ่งปัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมา แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้ เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน 5. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์ เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้อง ตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ และ 6. ทัฏฐิสามัญญตา มีทัฏฐิดีงามเสมอกัน กับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ เห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการ อันจะ

นำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ ขจัดปัญหา ทั้ง 6 ข้อที่กล่าวมานี้ เป็นหลักธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไ
ระลึกถึงกัน ทำให้เกิดความสามัคคี และการอยู่รวมกันอย่างปกติสุข

องค์ความรู้ใหม่

สรุป และข้อเสนอแนะ

ประวัติความเป็นมาของประเพณีการบูชาเสาอินทขิล เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นในสมัย
ของพระเจ้ากาวิละ เมื่อครั้งที่มีการสร้างเวียงเวฬุคามป่าซาง เสาอินทขิลเดิมเป็นไม้ราชพฤกษ์ และได้
เปลี่ยนเป็นเสาปูนปั้นในสมัยพระเจ้ากาวิละ ราวปี พ.ศ.2325 ประดิษฐานไว้ ณ วัดอินทขิล กลางเวียง
เวฬุคามป่าซาง โดยเชื่อว่า “เสาอินทขิล” เป็นที่รวมดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่สร้างเมืองเวฬุคาม
ป่าซาง ประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ในปัจจุบัน ถือว่าเป็น
ประเพณีที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นงานประจำปีของอำเภอป่าซาง มีพิธีใส่ขันดอกไม้บูชาเสาอินทขิล
ถวายเครื่องสักการะ บวงสรวงเสาอินทขิล สืบมาแต่ดั้งเดิมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน หลักพุทธธรรมที่พบ

ในประเพณีการบูชาเสาอินทขิลของชุมชน ในอำเภอป่าซาง เพื่อเป็นกุศโลบายในการน้อมนำคำสอนสอนในทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ คือหลักความกตัญญูกตเวที. และหลักสาราณียธรรม หลักความกตัญญูกตเวที เป็น การรำลึกถึงบรรพบุรุษที่ได้ก่อสร้างบ้านแปลงเมืองด้วยความร่วมมือร่วมใจ จนทำให้ชุมชนมีความเจริญรุ่งเรืองนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงเกิดเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพในบรรพบุรุษบุพพการีชนผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไป ส่วนหลักสาราณียธรรม เป็นหลักธรรมที่สร้างความสมานสามัคคีให้กับวัด ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนในการดำเนินการ ร่วมแรงร่วมใจ และการปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

References

- ชลธิรา สัตยาวัฒนา.(2533). *ใจบ้าน ใจเมืองและใจคน : ปัญหาการสืบสาวกำเนิดและเอกลักษณ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และอนันท์ กาญจนพันธุ์. (2560). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่ม วนิดาการพิมพ์: เชียงใหม่*.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). *พจนานุกรม ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2552). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2491). *หลักเมือง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- สงวน โชติสุขรัตน์. (2560). *เที่ยวเมืองเหนือ สมโภช 600 ปี พระธาตุเจดีย์หลวง*. วนิดาการพิมพ์: เชียงใหม่.
- แสวง มาลาแซม. (2560). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คนยองย้ายแผ่นดิน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. วนิดาการพิมพ์: เชียงใหม่.

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤติโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

บุญส่ง สิ้นธนอก และกฤติพิสิฐ จำพันธ์. (2561). ศึกษาวิเคราะห์การคารวะบูชาตามนัยพระไตรปิฎก
ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วารสารปัญญาภิธาน. ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 .กรกฎาคม -ธันวาคม
2561.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2539).พจนานุกรมฉบับราช บัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพมหานคร: อักษร
เจริญทัศน์.

พิมพ์นภัส จินดาวงศ์. (2553). “การดำรงอยู่ของพิธีบูชาเสาอินทขิล : การผสมผสานความเชื่อดั้งเดิม
และพุทธศาสนาในพิธีกรรมปัจจุบัน”. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. คณะอักษร
ศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระใบฎีกาสุวรรณ อธิปัญญา (บามิลา). “ศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมการบูชาปูตา ของ
ชาวบ้านสงยาง ตำบล

สะอาดสมบูรณ์ อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด”. (2563). วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์). (2549). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการ
บูชาในพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.